

02

Srđan Dragojević

**Katkad je dobro
pročitati
neku knjigu
da ne ispadnete
glupi u društvu**

ili:

**sve što niste znali o poeziji
a bili ste suviše lenji da čitate**

izabrane pesme, 1983–1987.

Edicija Poezija
Knjiga **02**

**Katkad je dobro pročitati neku knjigu
da ne ispadnete glupi u društvu**

© Srđan Dragojević, 2023.

Sva prava zadržana. Nijedan deo
ove knjige ne može se koristiti niti
reprodukovati u bilo kom obliku bez
pismene saglasnosti izdavača.

ZA IZDAVAČA
Ivan Bevc
Nika Strugar Bevc
© za srpsko izdanje
BOOKA
11000 Beograd, Cara Dušana 68
office@booka.in
www.booka.rs

IZVRŠNA UREDNICA
Sanja Bogičević

LEKTURA
Booka

DIZAJN EDICIJE I ILUSTRACIJE
Monika Lang

ŠTAMPA
DMD štamparija

Beograd, 2023.

Katkad je dobro
pročitati neku knjigu
da ne ispadnete glupi
u društvu
ili:
sve što niste znali
o poeziji a bili ste
suviše lenji da čitate

Neizbežna uvodna piščeva gnjavaža

Godina je 1985.

Nalazim se u Bristolu. Milica Tomić i ja prešli smo auto-stopom čitavu Evropu, odlučivši da posetimo prijatelja iz Engleske. Milica je već afirmisana mlada slikarka, a ja sam student druge godine psihologije, „dečko koji obećava“. Doduše, ne baš sasvim siguran u to šta konkretno obećava. Već sam svirao u pank bendu *Lucifer*, koji je na Pankerijadi u Pinkiju osvojio prvo mesto. Zatim u *TV moronima*, bendu koji je stekao lokalnu popularnost i čak snimio dve pesme na relativno uspešnoj kompilaciji „Artistička radna akcija“. Tu i tamo objavljujem rok kritike u *Omladinskim novinama*. Nekoliko priča nalazi mi se u zbirci *Fantastični mehaničari*, uz još neke „dečke koji obećavaju“. Nekoliko objavljenih naučnofantastičnih priča u *Sirijusu*, desetak pesama u *Književnoj reči*, *Studentu*, *Mladini*, *Poletu*.

Ukratko, nisam baš siguran šta bih sa sobom. Prvo sam upisao prava pa sam, u napadu egzistencijalnog beznađa, dokumenta povukao s tog fakulteta i iskoristio odsustvo iz JNA da bih polagao prijemni na psihologiji. U roku sam završio prvu godinu psihologije, ali i dalje nisam ubeđen da je to zanimanje za mene.

U trenutku u kom se nalazimo, razmišljam da odustanem od psihologije i konkurišem na slikarstvo na likovnoj akademiji. Milica mi je inspiracija. Ona već zna šta hoće sa svojim životom. U rancu nosim gomilu bojica i svezaka, crtam i skiciram prizore na koje nailazimo tokom višednevnog auto-stopa.

U jednom trenutku, negde u Belgiji, u kola nas prima sredovečan gospodin, izuzetno druželjubiv. Ja mu saopštim u kojoj sam životnoj fazi i on veli: „O, kako zgodna podudarnost. Baš vozim do bolnice u kojoj leži moj dobar prijatelj, poznati likovni kritičar! Hajdemo zajedno do njega, pokazaćeš mu svoje radove, pa neka on da svoj sud o tvom talentu!“

Stižemo u bolnicu. Prijatelj druželjubivog belgijskog gospodina leži u krevetu, fiksira nas mutnim očima.

„Doživeo je moždani udar, jadan“, veli druželjubivi, „ali ne brini, sve razume.“

Onda uzme od mene fasciklu sa crtežima i počne da ih ređa na bolesnikov prekrivač, okrenuvši ih ka njemu.

Kritičar koji je pretrpeo moždani udar pažljivo ih gleda.

Ja sam pretrnuo od neizvesnosti, a Milici je čitava ideja glupa i, kao što je red, pošto je već Umetnica, pretvara se da ne haje za mišljenje kritičara.

Pošto ih je natenane pogledao, Kritičar se zagleda u mene, pa koščatim prstom počne da udara po crtežima.

„Aggga-gaa-gaga. Ahh. Ho-ho.“

Balice mu se pojave na uglu usana dok ja na njima tražim osmeh. Ili presudu.

Druželjubivi gospodin me potapše po ramenu.
„Vidiš, talentovan si. Obećavaš!“

I onda – REZ.

Navodno talentovanog dečka zatičemo u Bristolu. Radim u pabu, kao kuvar, u velikoj bristolskoj luci. Koristan zanat, ispečen u JNA. Nekima je ta godina u vojsci bila robija i oteto vreme, a meni igrom slučaja nije. Osam meseci sam, nakon obuke, proveo na brdu Kuna, iznad čuvenih vinograda Pelješca, starajući se o stomacima deset radio-vezista, vučjaka i šarplaninaca i lepo saradujući s kokama koje su vojnicima redovno obezbeđivale sveža jaja.

No o mom duševnom stanju govori i to što mi je pozicija kuvara u pabu već treće zaposlenje u dva meseca. Prvo – kod Iranca koji u Bristolu drži elegantan vinski bar. Kao dete socijalizma, o vinima nisam imao visoko mišljenje, sudeći isključivo po skromnoj ponudi na jugo-tržištu koje se svodilo na *Navipovu* toksičnu paletu hemijskih bučkuriša, *smederevku*, *banatski rizling* i *t'gu za jug*. Nedelja dana rada u vinskom baru proširila mi je vidike do neslućenih razmera! Morao sam svako vino u ponudi da probam, a ona koja su mi se posebno dopala i više puta! Taj moj ubrzani vinski kurs nije naišao na topao prijem kod vlasnika Iranca, koji mi se ekspresno zahvalio na saradnji.

Sledeći angažman našao sam u američkom hamburger restoranu, za nijansu boljem od brojnih lanaca brze hrane, no ipak s dosta opskurnom ponudom jela. Skroman izazov za moje kulinarske ambicije. Trenuci

inspiracije svodili su se na situacije kad pretenciozna mušterija vrati hamburger da se dopeče, trudeći se da tako impresionira svoju partnerku. Pre no što ispuni-
mo zahtev ambicioznog gurmana, čitavo osoblje ham-
burgerom odigra mali fudbal na improvizovane goliće
te ga tek onda propisno dopečemo.

(Nakon tog iskustva, godinama upozoravam prij-
atelje da nikako ne vraćaju svoje jelo na doradu, zna-
jući da iza vrata kuhinje uvek čeka neka nova ekipa
ambicioznih sportista opasnih belim keceljama.)

Zatim radim kao glavni i jedini kuvar u pabu, u
samoj bristolskoj luci. Snalazim se, kuhinja u pabu
je elementarna, niko nema prevelika očekivanja. Pab
drži bračni par pijanaca, kuhinju su dobrano zapusti-
li. Pošto sam ubio dva pacova i nekoliko stotina bu-
bašvaba, oribao nekoliko desetina devastiranih šerpi
i tiganja, posao je lepo krenuo. Pritom, nekoliko sim-
patičnih mornara, redovnih gostiju, obaveštava me da
uskoro iz Bristola kreće replika jedrenjaka kapetana
Kuka kojim je on, dva veka ranije, oplovio svet. Traže
pomoćnog kuvara, spremnog da žrtvuje godinu dana
života na novom putovanju oko sveta.

Zvuči primamljivo. Mučim se nekoliko dana tom
odlukom. Onda mi, iznenada, stiže vest da je izdavač-
ka kuća *Rad* prihvatila rukopis moje zbirke poezije i
da knjiga uskoro izlazi. Odlučim da se spakujem i da
se vratim u Beograd. Umesto na put oko sveta.

Čini mi se da mi je čitav život prožet takvim odluka-
ma. Pretežno pogrešnim. Pogotovo s obzirom na dece-
nije koje su usledile.

Umesto da imam svoj bar na Tahitiju, nakon poezije gnjavio sam se i filmovima, uz mnogo više frustracije i osujećenosti no zadovoljstva.

A nagoveštaj tih decenija mogao sam osetiti već po povratku u Beograd. Naša kafana, *Manjež*, u koju smo svakodnevno odlazili nakon filma u Kinoteci, jedno večer bude zatvorena. „Rezervisano je večeras“, veli nam kelner zbunjeno. Pričamo o 1986. godini. Ko je još čuo termin „rezervisano“? Zavirimo kroz izloge *Manježa*, kad unutra neke čudne fizionomije. Oči zakrvavljene, urlaju uglas nekakve divljačke pesme. Prvi put se suočim s pojmom „Srpska Nova godina“! Dobro, pesme sam čuo, ali ovi su nešto manje muzikalni od onih iz Bulajićevih filmova.

Čemu ovaj dugački uvod?

Iskreno, pojma nemam. Više puta sam hteo da pozovem gospodina Bevca, izdavača, zahvaljujući kome ovu knjigu držite u rukama, i da zavapim: „Nađi, molim te, kakvog finog kritičara da napiše štošta ljudski! Ja ovo ne umem, ja sam praktičar!“

Ipak, cenim, red je. Nemam blage veze ima li ova knjiga, nakon skoro četrdeset godina, ikakve umetničke vrednosti. S knjigama je slično kao s filmovima – nešto što vam se čini dobrim i važnim nakon određenog vremena izaziva isključivo čuđenje: kako mi se, dođavola, ovo nekada dopadalo?! Nisam se jednom pred svojom decom obrukao kad sam im, posle nekoliko decenija, pustio film koji sam smatrao remek-delom. Činjenica jeste da svako delo ima svoje sidro u

epohi u kojoj nastaje. Samo retka dela uspevaju da to sidro podignu i da otplove – u budućnost.

A epoha u kojoj ove pesme nastaju jeste bila interesantna. Napisane su između 1982. i 1988. godine, dakle, pokrivaju poslednju mirnodopsku deceniju SFRJ. Neki je danas idealizuju, drugi pak satanizuju. Ja, obično, u te diskusije ne ulazim. Dosadne su mi. A i kad si mlad, sve ti je gotivno.

Elem, 1986. godina. Knjiga je izašla, dobila izuzetne kritike i – što je za knjigu poezije neobično – prodaje se. Utom stiže vest da je dobila i jednu od značajnijih književnih nagrada, Nagradu „Branko Radičević“, za prvu knjigu poezije.

Nagradu mi uručuje Desanka Maksimović, živa legenda poezije. Ja crven kao bulka, neprijatno mi je. Imam u knjizi jednu pesmu u kojoj se baš sprdam s poezijom „malecke pesnikinje“. Desanka mi uručuje nagradu sa osmehom: „Mladiću, jako mi se dopadaju vaše pesme. Pogotovo ona s mojom malenkošću! Kada ćete uopšte biti buntovni ako ne sada, sa dvadeset i tri godine!“

Nakon toga, Udruženje književnika organizuje mi mini-turneju. Čitanje poezije po domovima kulture širom SFRJ. „O, da!“, govorim sebi. „Kao Bukovski!“

Bukovski nam je jedan od idola. Tu su i Ginsberg, Gregori Korso, pa Majakovski, Harms, Jerofejev, Vujića Rešin Tucić, Tomaž Šalamun...

Neću da idealizujem stvari i kažem da je Poezija bila mnogo važnija tih godina. Budimo pošteni: nikada nije bila, preterano. Pa ipak, na čitanja poezije dola-

zilo je više desetina ljudi, u domove kulture, danas pretežno zatvorene. I mnogo mladih.

Ono što je bilo toliko različito u odnosu na današnjicu – verovali smo tada da je Umetnost VAŽNA. Da može da menja svet! Glupave, mladalačke iluzije, kojih su generacije posle nas sasvim lišene. Ili pošteđene.

Bio je to zanimljiv period. Konsekventno sam se trudio da p... uz vetar, kao skoro deceniju ranije s pankom. Dve knjige koje sam objavio starije kolege su prihvatile dosta uzdržano. Razumljivo je to, bile su izazov pesničkom akademizmu tog doba, stvaralaštvu koje meni nije bilo blisko. Dosta mladih ljudi koji pre toga nisu imali mnogo dodira s poezijom kupovalo je te knjige. Nekako sam uvek verovao da Umetnost može da bude i zabavna, da privuče ljude iz različitih društvenih slojeva i raznorodnog obrazovanja.

Verovao – sve doskora. Onda su se pojavile društvene mreže i platforme s nečim što je više „sadržaj“, a manje Umetnost.

No to je manje bitno. Mogu samo biti zahvalan Univerzumu na proživljenim lepim decenijama u sadržajnom i zanimljivom svetu, potpuno lišenom „sadržaja“.

Ove pesme su tokom te decenije nastajale na raznim mestima:

Na Mljetu, u kampu, dok kiša lije treći dan. Na Amfiteatru i Klizavim stenama. U kafani kod Jezde, koji je tada bio mlad ali nadržkan kao i danas, uprkos kosi do ramena i farmerkama zvoncarama.

Na Šipanu, u izandaloj vili nekog dubrovačkog patri-
cija, tada primerenoj budžetu studenta u socijalizmu.
Na Lastovu. Na Visu, „okupiranom“ od JNA, pošte-
đenom potonje mnogo ozbiljnije okupacije od strane
„džet-seta“.

U *Manježu*, na retko kad belom stolnjaku i umašćenim
kafanskim računima.

U razvaljenom potkrovlju u Kolarčevoj, u vlasništvu
čuvenog pesnika i putopisca Stevana Pešića, koji
nam ga je iznajmio na godinu dana otputovavši na
Katmandu da piše novu knjigu. O kako se Steva nalju-
tio kada se vratio i zatekao svoju „pesničku jazbinu“
– sveže okrečenu! „Ja mislio da ste vi neki umetnici, a
vi – malograđani!“ , vikao je na nas.

U mraku Kinoteke, u redakciji *Studenta*, na predava-
njima psihologije, na pesničkim večerima drugih pe-
snika, na koncertima u bašti SKC-a, pa i na dosadnim
projekcijama prastarih dokumentarnih filmova za stu-
dente prve godine FDU...

Kako se ta unutrašnja potreba za poezijom kod mene
pojaviła početkom osamdesetih, tako je odjednom ne-
stala negde pri kraju te decenije. Stvari su se drama-
tično menjale, i u meni i oko mene. Rodilo mi se prvo
dete, ćerka Irina. Studije režije i ideja da ću jednom i
ja napraviti dugometražni film potpuno su me obuzele.
Možda samo tražim objašnjenje i opravdanje u flosku-
li, mnogo puta opovrgnutoj, da je poezija stvar mlade

osobe i da su mnogi pesnici umirali mladi, pretežno od tuberkuloze, baš u životnoj dobi u kojoj je meni taj talenat nekako iščileo. A ja sam, srećom, pretekao i imao šansu da se bavim i nekim drugim, relativno zanimljivim stvarima.

Mnogo više me znate po tim relativno zanimljivim stvarima. Malo ko me poznaje po poeziji. Čitajući je posle toliko godina, imam dosta povoljno mišljenje. Ali na vama je da presudite.

Samo bez *lajkovanja*, molio bih.

U Beogradu,
avgust 2023.

Ova knjiga je posvećena Irini, Matiji, Evi, Aleksi i Veri

Moderne pesme

TUCANJE

Tucati jednu sasvim običnu
zemaljsku devojku
ponekad ispadne potpuno isto
kao i voditi ljubav sa osrednjom sedmorukom
neznankom sa sirijusa u maleckoj kabini
svemirskog broda koji se ludačkom brzinom vrti
oko zastrašujuće zvezde tipa sasvim obična,
brod se vrti i grmi i trese se
a ti pokušavaš da uradiš onu stvar, pokušavaš
uz blagoslov tog zelenog sunca i žmirkave,
kvarne galaksije, a istu tu radnju

krećeš da uradiš i na zemlji sa jednom
prostom zemljankom, uz jedno
sasvim obično sunce i još običniji mesec i
uz svu moguću gravitaciju koja nam tako ljubazno
stoji na raspolaganju,
pa ipak
cela ta stvar ponekad ispadne
krajnje neobična,
svako od nas po tri džempera, gomile volje, piva,
duvana, žvakaćih guma, hulahop čarapa i
potkošulja, a mi oznojeni gacamo
kroz sve te naslage oko naših tela,

i ja se nevešto gnjavim oko njenih dugmića,
i ona se nevešto gnjavi oko mojih dugmića i
meni je to simpatično, ali
Dođavola, da li je to njoj simpatično? Jer
baš kao neka stravična taze rana
zjapi ta ustreljena i tobože seksi situacija,
a veliki ljubavnici na njenim posterima
štipkaju sopstvenu kvarcovanu mesinu, dok
beli medvedi negde tamo vrište jer ih deca
gađaju šrafovim, beli medvedi
jednostavno znaju kako da pokažu svoja osećanja
dok mi
jednostavno ne znamo.
A onda, kada se napokon svučemo i
pokidamo barem polovinu
od šest tuceta istih onih
zajebanih dugmića i kada
samo u tu čast odjednom usklikne telefon i
neko siluje zvono na vratima i
mačka bi iz sobe jer joj se piški,
vama jedino ostaje da se upitate – POBOGU,
ODAKLE DOLAZE SVA TA DECA?! I
ostaje vam samo da slegnete ramenima,
da se nasmejete i
da se bar malo volite, a to
uopšte nije loš način

da se na ono pitanje
odgovori.

[1986]

U POTRAZI ZA NAJLEPŠIM ŽENAMA

U potrazi za najlepšim ženama sposobni smo
za najveće gadosti, u poterama
za najlepšim ženama šunjamo se
gromoglasno, Mi
kiseli ljubavnici, šunjamo se
klubovima carstva malog mozga, Mi
senke klizavih nemira, smejemo se
poput galiota.

U pauzama znojavih hajki pišemo pesme,
snimamo filmove, šišamo se i
pušimo, u pauzama čekamo poštare,
jedemo jabuke
Umiremo.

Na krajevima besnih potera
umorni starci nam oblače kapute, primaju novčiće i
klecaju kolenima, zgužvani starci što su samo
čas ranije
zagnjuren u mirisne ženske mantile
sanjali šahovske i neke davno nestale
ženske figure.

U potrazi za najlepšim ženama Mi smo poput dečaka
što prevrću kamen za kamenom i na kraju

ne odu na pecanje ili ljutito
kidaju komade
bajatog hleba.

U potrazi za najlepšim ženama, Mi
sipljivi pljuvači pravih muških rečenica
sa jajima izgrebanim crnim rol kragnama,
njuškamo beskrajne ženske čopore čije reči
smrde na peciva dalekih
autobuskih stanica. Nosevi su nam
davno zapušeni a oči povučene kao
pingvinima sa freske što škljocaju
kutnjacima, sudaramo se sa ženama usporenih
osećanja koje ljubav vode ćutke a svršavaju
na porodičnim večerama.
I posle

hiljada godina i hiljada
istih grešaka u potrazi za najlepšim ženama, Mi
plišani detektivi i dalje smo vatreno spremni
na najveće gadosti ali nikada,
nikada na pomisao
da smo ih najzad
negde ugledali.

[1986]

NA PEDESETOM KILOMETRU OD BEOGRADA

Gotovo da je svemu
bila kriva fabrika.
njena strašna deca hramala su
čitavom dužinom mog pogleda
gutajući oblake. dole je
kroz fabričku kapiju bauljala
ko zna koja smena po redu, neobrijano,
zaverenički.

dlakavi i podozrivi
pogledi radnika, mrlje
od mastila u mojim očima
a ja nisam bio spreman
na kompromise.

A pre toga
još se videlo i
još je bilo nekakve nade
za seljanke na oguljenim biciklima, za
zagrljene mirise
balege i benzina. gospode,
razmišljao sam kasnije
kada se više nije videlo i
kada mi je samo to

preostalo,
gospode, mislio sam, spasi me čestih
pogleda na fabrike, spasi me
njihovih ogrubelih šaka i vijuga,
njihovih šupljih osećanja i
misli, spasi me od svega toga jer moje su misli
noćas
dovoljno sakate, dovoljno slične mišićavim
seoskim lepoticama i masnom
pivskom grliću, i suviše su slične tom
kukuruznom životu, uzimajući u obzir
da su fabrički tornjevi nestali
a tamo se prave tako

realne stvari.

Žvrljavo i
u divljoj, upornoj prašini
nastaje ova pesma. selo

bez imena i bez mirisa na pedeset
kilometara od grada koji dopire dovde
samo u popodnevnim legendama. selo

za koje više niko nije mario, ni ja
nisam više mario,

crvljive zvezde otvoreno su pokazivale
svoju večnu dosadu.

A

pre toga se još videlo i
ljudi u kolima neveštima su mi prstima

pokazivali kurac.

[1984]

JEDNA MODERNA PESMA

gospodE, gospodE, gospodE

O!

gospodE božE rekli bi stari dobri provereni junaci

starih dobrih proverenih knjiga

(svi ti buđavi sirevi tako zdravi tako poučni)

a ipak –

ne mislim da je to najbolji način

da se započne

jedna, Pa –

Moderna pesma.

Jer takve pesme (obično)

počinju niotkuda i ne odlaze

nigde. Što podrazumeva potrebu da vi

Mrdnete dupe.

jer takve pesme (obično)

počinju kao neki bendovi koje volim,

počinju sa

1 - 2 - 3 – mršava devojka sa

VELIKIM

sisama prolazi pravo

pored mene,

Okrećem se Okrećem se Okrećem se ali
ništa ne preduzimam

Čoveče, da li je zaslužuješ, mrljaju noćni
meksikanski šmrkovi,

Kao da je stvar u zasluzi,

vičem jer

Takve se stvari ne dobijaju na taj način,

vičem da

potrebno je i malo sreće koje mi krađe

umiruće leto,

Vičem.

Usamljenost ima svoju inerciju i

tako dalje. a devojka nestaje

Nestaje?

Ovo baš nije misaona pesma a
nema tu ni seksa pa je bolje
sve to okončati.

Bubnjar u letu hvata svoju činelu.

[1984]